

LUND UNIVERSITY

Recension av Welinders Min svenska arkeologihistoria

Wienberg, Jes

Published in:
META: Medeltidsarkeologisk tidskrift

2003

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Wienberg, J. (2003). Recension av Welinders Min svenska arkeologihistoria. *META: Medeltidsarkeologisk tidskrift*, (3), 61-64.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Welinders svenska arkeologihistoria

Jes Wienberg

Abstract

Welinders Swedish history of archaeology

A review of Stig Welinder's book "Min svenska arkeologihistoria" (My Swedish history of archaeology) (2003).

Arkeologins egen historiska utveckling har varit i fokus under de senaste årtiondena. När den kontextuella arkeologin aktualiserade sammanhangens betydelse för tolkningen av det förflutna, etablerades arkeologins egna historier som forskningsfält. Arkeologer har genom arkeologihistorien skapat en genre för självreflexion med klassiker som kanadensaren Bruce G. Triggers "A History of Archaeological Thought" (1989) och fransmannen Alain Schnapps "La conquête du passé" (1993).

I Sverige har den arkeologiska institutionen i Göteborg profilerat sig med böcker och artiklar där temat är arkeologihistoria. I många fall har historierna handlat om arkeologerna själva som den centrala kontexten för arkeologin. Arkeologihistorien har ofta skildrats genom biografier över arkeologins kända och mindre kända aktörer. Nu har även en av den nordiska arkeologins etablerade aktörer och debattörer genom flera decennier presenterat en annorlunda arkeologi-

historia. Författaren är Stig Welinder, som har haft akademiska positioner i Lund, Oslo, Uppsala, Tromsø och senast Östersund/Härnösand. Bokens titel är "Min svenska arkeologihistoria. Ett ekonomiskt och socialt perspektiv på 1900-talet" (Welinder 2003).

Welinders svenska arkeologihistoria är en lärobok på 206 sidor. Boken innehåller ett förord, vidare 35 kapitel, en sammanfattning, en redovisning av den arkeologiska debatten med hänvisning till utvalda exempel på så kallade originaltexter samt en översikt över referenser. Boken har noter nederst på sidorna och 16 tabeller. Det finns inga illustrationer bortsett från omslagets utgrävningsfotografi med en yngre Welinder vid sållet. Boken är utgiven på förlaget Studentlitteratur, som är ökänt för sin envist tråkiga layout, utan att böckerna blir billigare av den anledningen.

Welinder undersöker och beskriver arkeologins utveckling inom universiteten/högskolorna, museerna och

riksantikvarieämbetet / kulturmiljö-vården i relation till ekonomiska, sociala och politiska tendenser genom 1900-talet. Utvecklingen delas in i 4 huvudperioder: 1870-1930 ("Det bestående samhällets arkeologi", kap. 13-15), 1930-1970 ("Folkhemmets arkeologi", kap. 16-19), 1970-1990 ("Den sociala ingenjörskonstens arkeologi", kap. 20-27) och 1990- ("IT-världens arkeologi", kap. 28-38). Som perioder av kris och förändring i arkeologin utpekas särskilt 1930-talet och 1970-talet.

Den svenska arkeologins utveckling kan bäst sammanfattas med Welinders egna ord: "Det bestående intrycket av svensk arkeologi under 1900-talet är intrycket av en verksamhet som varit i ständig tillväxt i nära samklang med den växande produktionen och levnadsstandarden i landet i övrigt, och ständigt såsom en spegel av sin tids tankeströmningar i kultur- och samhällsdebatten. Arkeologin framstår snarare som efterföljare än som nytänkande, snarare i harmoni än i konflikt med sin samhällsomgivning." (Welinder 2003, s 186)

Efter denna ytterst korta presentation följer mina (sic) mera kritiska kommentarer till Welinders svenska arkeologihistoria. Det handlar om de anonyma arkeologerna, de sekundära referenserna, karaktistiken av IT-perioden och den frånvarande historiska arkeologin:

Welinder har medvetet valt att i den löpande texten inte nämna några arkeologer alls, bortsett från Christian

Jürgensen Thomsen, som nämns en enda gång (Welinder 2003, s 92 med not 6). Syftet är att fokusera just på tidens sociala och ekonomiska tendenser. Welinder menar dessutom, att arkeologerna enbart formulerade tidens tankar (Welinder 2003, s 92, 184). Självklart är det möjligt att skriva just en anonym arkeologihistoria, men som berättelse blir den lite färglös. Jag finner det också märkvärdigt, att någon än idag hävdar en så deterministisk människosyn. För om något århundrade har varit präglad av enstaka individers idiosynkrasier, så är det 1900-talet. Tänk på politiska ledare som Lenin, Stalin, Hitler, Churchill, Mao, Kennedy, Gorbatsjov, Mandela och senast bin Laden. Att göra alla arkeologer anonyma får dessutom den avsiktliga eller oavsiktliga konsekvensen, att Welinder själv blir desto tydligare som arkeologisk aktör. Welinder uppträder nämligen inte enbart på framsidan, utan också här och där hela boken igenom med små reflexiva kommentarer och iakttagelser, i huvudtexten, i fotnoter, som originaltext och fylligt i referenserna (t. ex. Welinder 2003, s 15, 92 not 4, 102 not 31, 136 not 6, 176f). Welinders bok om den svenska arkeologins historia blir således också en bok med en undertext om Welinders egen roll i denna historia. Welinders centrala position är kanske ett faktum, men borde det i så fall inte utredas av någon annan, någon gång i framtiden?

Welinders svenska arkeologihistoria bygger helt medvetet på tidigare översikter. Welinder hänvisar inte i någon större omfattning till tidens egna tex-

ter. Det kanske är nödvändigt för att överhuvudtaget åstadkomma en arkeologihistoria. Men bruket av sekundära källor kan bli såväl irriterande krångligt som vilseledande. Ett exempel är, när Welinder nämner en bok med titeln "Stenåldersliv" från 1920 utan att namnge författaren, etnologen Ernst Klein. Den tillhörande noten hänvisar enbart till "Swedish archaeological bibliography 1882-1938", där Welinder själv är en av utgivarna (Welinder 2003, s 82 med not 54). Ett annat exempel är, när forskningen kring moderniseringen och kulturarvet vid Tema T i Linköping sker med en referens till en artikel av Göran Tagesson. Medeltidsarkeologen Tagesson arbetar visserligen i Linköping, men har i övrigt inte varit involverad i denna forskning (jfr. Welinder 2003, s 169 med not 72 och 73). Bruket av sekundära källor vittnar ibland om en viss ytlighet, som när Welinder medger, att hans värdering av fenomenologin utgår ifrån recensioner i tidningen Dagens Nyheter (jfr. Welinder 2003, s 142 med not 17).

Welinder skriver självvironiskt i förordet, att Åke Hyenstrand och Åsa Gillberg menar, att han har missförstått arkeologin på respektive 1940- och 50-talen samt 1980- och 90-talen. Och Welinder skriver: "Min tid var nog 1960- och 70-talen." (Welinder 2003, s 5). Det är troligen en korrekt iakttagelse. Hela bokens perspektiv med betoningen på det sociala och ekonomiska, samt frånvaron av aktiva individer andas ingenjörsmässig processuell arkeologi. Just avsnittet

om IT-världens arkeologi med dess postprocessuella tendens är mindre övertygande. Perioden och dess arkeologi har ännu inte tuggats igenom tillräckligt av sociologer, ekonomhistoriker och arkeologer, så att en sammanhållen berättelse har formats, som Welinder kan förhålla sig till. Nog har arkeologin växt och blivit pluralistisk, men "dimman" beror nog främst på närsynthet (cfr. Welinder 2003, s 175; pluralismen gäller även inom institutionerna, i alla fall de större cfr. Welinder 2003, s 177). Vidare noterar Welinder (besvärjande?), att IT-världens arkeologi inte har präglats av motsättningar mellan generationerna på samma sätt som under 1970-talet (Welinder 2003, s 144f). Men Welinder formulerar själv en raljerande karakteristik av 1980-talets debatt, där det skulle ge prestige att använda rätt begrepp och att hänvisa till rätt namn (Welinder 2003, s 139). Sådana omdömen förekommer inte om några tidigare perioder. Så kanske finns ändå tendenser till motsättningar mellan generationer.

Arkeologi kan vara antingen en förhistorisk arkeologi eller en historisk arkeologi (jfr. www.hum.mh.se/arkeologi/intro.html om "Vad är arkeologi"). Med kvantitativa mått är den historiska arkeologin i Norden större än den förhistoriska arkeologin. Lite grovt uttryckt trycks således färre arkeologiska texter om perioderna från mesolitikum till och med vendeltid, än om perioderna vikingatid till och med nyare tid (jfr. t. ex. NAA 1999 med siffrorna 244 nummer dvs. 41 % kontra 353 dvs. 59 %). Ändå väljer

Welinder att bortse ifrån den historiska arkeologin i sin svenska arkeologihistoria (Welinder 2003, s 61 not 22). Prioriteringen är märklig med tanke på den historiska arkeologins storlek och dess teoretiska och metodiska betydelse. Welinder har själv skrivit om den historiska arkeologin (och etnoarkeologin), att den är arkeologins "förnämsta fält för diskussion av begrepp och kunskapsteori" (Welinder 1989, s 49). Prioriteringen är också märklig med tanke på, att Welinder i flera sammanhang har varit en innovativ historisk arkeolog (t. ex. Welinder 1992). Tyvärr borde bokens rätta titel vara det otympliga "Min historia om den svenska förhistoriska arkeologin".

Det är knappast någon tillfällighet, att bokens titel anspelar på Vilhelm Mobergs personliga och oppositiva "Min svenska historia berättad för folket" (1970-71). För tonfallet i Welinders "Min svenska arkeologihistoria" är lätt kategoriskt. Men jag

uppskattar tydligheten. En lärobok måste vara tydlig. Och det är mycket lättare att förhålla sig till innehållet, när författaren inte gömmer sig bakom snåriga formuleringar.

Sammanfattningsvis är Welinders svenska arkeologihistoria enligt min mening lättläst, informativ, tankeväckande (för och emot) och övertygande i huvuddragen. Den kräver nog, som baksidestexten nämner, förkunskaper. Och den representerar i allra högsta grad ett personligt perspektiv - med några döda vinklar. Welinders bok ersätter inte andra böcker, men kompletterar berättelsen om 1900-talets svenska arkeologi - den förhistoriska arkeologin väl att märka. "Min svenska arkeologihistoria" rekommenderas för läsning med 3 grävsckedar av 5 möjliga.

Jes Wienberg är professor i medeltidsarkeologi vid Institutionen för Arkeologi och Antikens historia i Lund.

Litteratur

- Moberg, V. 1970-71. *Min svenska historia berättad för folket*. I-II.
- *Nordic Archaeological Abstracts* 1999. Højbjerg 2003. (förkortas NAA)
- Schnapp, A. 1993. *La conquête du passé. Aux origines de l'archéologie*.
- Trigger, B. G. 1989. *A History of Archaeological Thought*. Cambridge. (på svenska: Arkeologins idéhistoria. 1993.)
- Welinder, S. 1989. Arkeologi om människor med bokstäver men utan tvålv. *META* 1989: 2.
- Welinder, S. 1992. *Människor och landskap*. Aun 15.
- Welinder, S. 2003. *Min svenska arkeologihistoria. Ett ekonomiskt och socialt perspektiv på 1900-talet*.

Internetadress: www.hum.mh.se/arkeologi/intro.html (2003-09-02)